

Reforma galopa skrējienā, nes

Arī augstskolas saprot, ka ir nepieciešamas pārmaiņas, taču mēs esam norūpējušies, ka reforma ir sākta sasteigti, nekvalitatīvi un neapspriežoties ar pašām augstskolām, – intervijā Romānam Meļņikam atzīst **Rīgas Stradiņa universitātes rektors profesors Dr. habil. med. Aigars Pētersons**

Lielu ažiotažu izraisījusi izglītības un zinātnes ministres vēlme ieviest būtiskas pārmaiņas augstskolu pārvaldībā. Jūs it kā esat par reformu, bet tajā pašā laikā piesardzīgi?

Mēs esam par reformu. Domāju, ka visas augstskolas ir par reformu. Visi saprot, ka ir jāmainās, bet...

Par ko ir šis «bet»?

Vājā vieta ir hronisks finansējuma trūkums augstākajai izglītībai un pētniecībai.

Neviens līdz ar reformu jums papildu naudu nesola...

Pārmaiņas tiek sāktas no otras puses – ar pārvaldību. Saka – rektori slikti strādā, augstskolas neatbilstot Eiropas standartiem, mēs neesot pasaules vadošo 500 augstskolu vidū. Bet arī finansējuma jautājumu apiet nevar. Politikiem jāatzīst, ka augstākās izglītības un zinātnes tēma pēdējo 20 gadu laikā nav bijusi Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) dienaskārtībā. Vēlme sāktot augstākās izglītības sistēmu ir bijusi tikai vārdos – darbi nav sekojuši. Piemēram, par to liecina lielais augstākās izglītības iestāžu skaits Latvijā. Stingrāk regulējot studiju programmu kvalitātes rādītājus, ministrija jau sen varēja ietekmēt augstskolu skaitu, to, kādas vietas ieņemsim starptautiskajos reitingos, cik mums būs ārvalstu studentu, kādi būs panākumi pētniecībā, cik procentu ārvalstu viesprofesoru strādās katrā augstskolā. Šie jautājumi bija jārisina vairāku gadu garumā. Šobrīd politikiem ir vēlme ļoti īsā laika periodā šo jautājumu sakārtot.

Arī augstskolas saprot, ka ir nepieciešamas pārmaiņas, taču mēs esam norūpējušies, ka reforma ir sākta sasteigti, nekvalitatīvi un neapspriežoties ar pašām augstskolām. Par to liecina divas konceptuālā ziņojuma versijas, kuru sagatavošanā daudzi mūsu ieteikumi netika ņemti vērā. Šis jautājums tiek forsēts, cerot pēc iespējas ātrāk saņemt valdības akceptu reformas sāksim.

Mūsaprāt, ne jau izmaiņas augstskolu pārvaldībā būs tas brīnumlīdzeklis, kas ienesīs mūs saulītē. Arī ar pašrei-

zējo pārvaldības modeli daļa augstskolu ir pierādījušas, ka var attīstīties. Piemērs – Rīgas Stradiņa universitāte (RSU). Pēdējo triju gadu laikā mūsu budžets ir pieaudzis par 23% uz mūsu pašu peļņi to līdzekļu rēķina. Mums nav kredītu. Esam faktiski kļuvuši neatkarīgi no valsts finansējuma apjoma. RSU šobrīd studē 9300 studentu, pēdējo 20 gadu laikā mūsu studentu kopējais skaits pieaudzis par 400%. Reflektantu skaits pēdējo divu gadu laikā audzis par 37%. Vairākus gadus pēc kārtas jau pirmajā uzņemšanas nedēļā tiek aizpildītas visas budžeta vietas, ir augsts konkurss – dažās programmās pat 12 interesentu uz vienu budžeta vietu. Tiek uzņemti paši labākie Latvijas skolēni, kuriem centralizēto eksāmenu rādītāji ir virs 70–80%. Jau 20 gadu mūsu universitāte piedāvā augstas kvalitātes studiju programmas sociālajās zinātnēs. Lai gan tās ir maksas studijas, uz iestāšanos ir konkurss.

Uzņemto ārvalstu studentu skaita ziņā esam līderi Baltijā. Mums patlaban ir 25% jeb 2350 ārvalstu studentu, no kuriem 40% nāk no Vācijas, 37% no Skandināvijas. Nupat uzņemām 252 jaunus ārvalstu studentus. Pie mums brauc mācīties arī no ASV, Kanādas, Izraēlas, Itālijas, Spānijas. Savukārt no trešās pasaules valstīm ir mazāk nekā 12%. Apmēram 20% profesoru un pētnieku ir no ārvalstīm. Ir pieņemti darbā kolēģi no Vācijas, Itālijas, ASV un Skandināvijas. Maksājam konkurētspējīgas algas. Pēdējo piecu gadu laikā RSU darbinieku atalgojums celts vidēji par 30%. Par 30% pieaudzis arī jaunu darbvietu skaits ar augstu pievienoto vērtību. Esam sociāli atbildīgs darba devējs. Stabili esam trešā lielākā augstskola Latvijā. Turpinām sekmīgi attīstīties.

Mūsu sekmīgais darbs ir plaši novērtēts un pamanīts. Esam saņēmuši dažāda līmeņa atzinību, piemēram, LIIA balvu *Eksporta čempions*, LTRK balvu *Latvji, brauciet jūrā*, Somijas prezidenta Inovāciju balvu. Anonīmā visas sabiedrības un studentu pētījumā jau trešo gadu pēc

▲ **AIGARS PĒTERSONS:** rodas bažas par to, cik politizēts ir šis process un vai šis nebūs atkal viens lauks, kurā politiķi vēlēšies ietekmēt resursu pārdali, augstskolu piespiedu apvienošanu un pievienošanu, pētniecības naudas sadali un citus ļoti nozīmīgus augstākās izglītības un zinātnes jautājumus.

Ne jau izmaiņas augstskolu pārvaldībā būs tas brīnumlīdzeklis, kas ienesīs mūs saulītē

kārtas esam saņēmuši atzinību kā augstskola ar labāko reputāciju Latvijā. Tas viss liecina par mūsu sasniegto rezultātu augsto kvalitāti. Vairāk ir pamats runāt par kaut kādu pārvaldības modeļa mazspēju?

Mēs saprotam politiķu vēlmi īsā laikā veikt lielas reformas, neanalizējot katras augstskolas sniegumu, neanalizējot esošo pārvaldības modeļa priekšrocības. Redzam vēlmi strauji reformēt sistēmu, neparedzot papildu finansējumu augstākajai izglītībai un zinātnei.

Padomes, ko paredzēts veidot katras augstskolas virsvadībai, uztverat kā apdraudējumu?

Padomi neuztveram kā apdraudējumu, bet tomēr redzam iespēju sekmīgi strādāt arī esošās pārvaldības struktūras ietvaros, jo tā jau šodien nodrošina ārējo ekspertu un darba devēju tiešu iesaisti budžeta un stratēģijas izvērtēšanā, kā arī rektora amata kandidātu atlasē.

Bet ne lēmumu pieņemšanā.

Jau šodien universitātes Padomnieku konvents vērtē augstskolas budžeta un stratēģijas priekšlikumu, pirms tas tiek nodots izskatīšanai un apstiprināšanai Senātā. Tāpat Padomnieku konvents, kuru ievēl Senāts, vērtē rektora amata kandidātus pirms vēlēšanām Satversmes sapulcē. Pašreizējai pārvaldības struktūrai ir raksturīga cieša un sekmīga sadarbība starp Padomnieku konventu, rektoru, Senātu un Satversmes sapulci. RSU gadījumā tas darbojas kā Šveices pulkstenis un dod izcilu darba rezultātu. IZM piedāvātajā pārvaldības modelī neredzam, kā pārvaldības padome sadarbosies ar Senātu, Satversmes sapulci un rektoru.

Un kādi riski no tā izriet?

Pastāv risks, ka jaunā pārvaldības sistēma izslēgs rektoru, Senātu, Satversmes sapulci un Padomnieku konventu no atbildīgu lēmumu pieņemšanas. Nav saprotams, kāpēc lēmumu pieņemšanā par budžetu un stratēģiju paralēli pārvaldības padomei nevadītu piedalīties arī Senāts. Tas nodrošinātu sadarbību, līdzsvara principu, pieņemot lēmumus konsensa kārtībā. Esam par to, ka jāparedz studējošo dalība lēmumu pieņemšanā. Noteikti saglabājama augstskolas Satversmes sapulce, kas vēlētu Senātu un rektoru. Ministrijas konceptuālais ziņojums par reformu nedod atbildi uz jautājumu, kā tiks izraudzīta pārvaldības padome, vai pārvaldības padomes locekļi tiks atalgoti, cik bieži un kam pārvaldības padome atskaitīties par savu darbu, vai viņi būs valsts amatpersonas un vai būs kaut kādā veidā materiāli atbildīgi par pieņemtajiem lēmumiem. Mūsu augstskolas budžets šobrīd ir vairāk nekā 65 miljoni. Esam nobažījies, ka universitāti ar labiem mācību darba un pētniecības sasniegumiem, neprasēmīgi pārvaldot, varētu nogremdēt dažu mēnešu laikā. Tāpat nevaram būt droši, ka pārvaldības padomes iecel-

tie ārējie eksperti nepārstāvēs politisko partiju intereses.

Esam pārliecināti, ka arī demokrātiski ievēlētiem Senāta locekļiem ir jādod iespēja kopā ar pārvaldības padomi lemt par augstskolas stratēģijas un budžeta jautājumiem. Visiem kopā jāpieņem lēmums par stratēģiju, jo tikai aktīva augstskolas līdzdarbošanās nodrošinās veiksmīgu stratēģijas īstenošanu. Tāpat redzam, ka konceptuālajā ziņojumā ir paslēpta ideja piespiedu kārtā apvienot augstskolas, kā arī pārdalīt to īpašumus, pat nekonstultējoties ar konkrētajām augstskolām.

Ir bažas, ka RSU varētu pievienot kādai citai augstskolai?

Tas mūs ļoti uztrauc, jo mēs esam kvalitatīva, atvērta un finansiāli veiksmīga Eiropas augstskola. Esam izveidojuši mācību centrus ārvalstīs – Vācijā, Itālijā, Izraēlā. Esam iegādājušies kapitāldaļas četrās lielajās Latvijas reģionālajās slimnīcās – Daugavpilī, Ventspilī, Liepājā, Valmierā –, kur studentiem un rezidentiem izveidoti mācību centri ar modernām tehnoloģijām. Līdz ar to mēs arī palīdzam reģioniem piesaistīt jaunus